

بررسی دانش، نگرش و عملکرد دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه

آزاد اسلامی واحد ساری در مورد راههای پیشگیری از صدمات

ناشی از اشیاء تیز و شیوع این صدمات

علیه عباسی¹، ویدا شفیع پور²، غلامرضا نصیری تاکامی³

چکیده

همه مراقبین بهداشتی از جمله دانشجویان پرستاری و مامایی در معرض خطر صدمه تماس و عفونت ناشی از پاتوژنهای موجود در ذرات خون می باشند. جهت کاهش این خطرات، ارتقاء سطح آگاهی و مهارت شاغلین حرفه پزشکی بخصوص دانشجویان به منظور پیشگیری امری ضروری است و جهت این امر سنجش آگاهی، نگرش و عملکرد آنان کمک کننده است. بر این اساس پژوهش حاضر با هدف تعیین دانش، نگرش و عملکرد دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری انجام شده است.

این مطالعه از نوع مقطعی - عرضی بوده که در یک محدوده زمانی خاص 200 نفر از دانشجویان پرستاری و مامایی پرسشنامه دانش، نگرش و عملکرد در مورد راههای پیشگیری از صدمات ناشی از اجسام تیز را تکمیل نمودند. روش نمونه گیری از نوع سرشماری و با جلب رضایت آزمودنیها انجام شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار spss 16 استفاده شده است..

یافته ها نشان می دهد میزان آگاهی 37/7 درصد از نمونه ها پایین تر از حدود اطمینان میانگین بوده، 54/5 درصد نمونه ها در مورد راههای پیشگیری دارای نگرش منفی بودند، یعنی نگرانی شان بالاتر از حدود اطمینان میانگین بوده است و عملکرد 48 درصد از نمونه ها پایین تر از حدود اطمینان میانگین بوده است. 95 درصد از دانشجویان علیه هیپاتیت B واکنش داده اند.

نتیجه مطالعه نشان می دهد که آگاهی، ناکافی و نگرش عده ی زیادی از دانشجویان منفی و عملکرد تعداد زیادی از دانشجویان زیر حد مطلوب بوده است. بنابراین این دانشجویان نیاز به

1. کارشناس ارشد مامایی عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری، مربی، دانشکده علوم پزشکی

2. کارشناس ارشد پرستاری عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری، مربی، دانشکده علوم پزشکی

3. کارشناس ارشد روانشناسی

* نویسنده مسئول مقاله : ساری، فیروزکنده، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری، دانشکده علوم پزشکی، گروه مامایی

تلفن: 2133857 Email: elieh_abasi@yahoo.com

آموزشهای رسمی در مورد احتیاطهای استاندارد و اداره مطلوب صدمات ایجاد شده در اثر اجسام تیز جهت افزایش آگاهی و بهبود عملکرد دارند.

کلید واژه ها: دانش، نگرش، عملکرد، صدمات ناشی از اجسام تیز

Archive of SID

مقدمه

یکی از راههای انتقال بیماریهای عفونی ، انتقال از راه تماس با خون و فرآورده های آن از طریق اشیاء تیز است که این اشیاء تیز شامل : سرسوزن ، اسکالپ ، شیشه شکسته و ... می باشد . (1)

همه مراقبین بهداشتی که با اجسام تیز سروکار دارند در معرض خطر صدمه ، تماس و عفونت ناشی از پاتوژنهای موجود در ذرات خون می باشند . کارکنان بهداشتی در کشورهای در حال توسعه در خطر بسیار جدی ابتلا به عفونت ناشی از ذرات خون آلوده قرار دارند ، زیرا شیوع این بیماریها بالا و همچنین خطر ایجاد جراحت در این افراد نیز زیاد است . مراقبت های غیرایمن مانند بی دقتی در برخورد با سرسوزن های آلوده ، تزریق های غیرضروری ، دوراندختن غیرصحیح باقیمانده وسایل استفاده شده ، خطر انتقال پاتوژنهای موجود در ذرات خون به کارکنان بهداشتی را افزایش می دهد . (2) دانشجویان پزشکی ، پرستاری و مامائی به علت محدود بودن تجربه کلینیکی و مهارت تکنیکی در طول دوره آموزش در معرض خطر این انتقال قرار دارند. این صدمات منجر به ایجاد عفونتهای جدی و کشنده مانند هیپاتیت B ، هیپاتیت C و HIV می گردد. (3و4) جراحات های ناشی از اشیاء تیز منبع بزرگ عفونت HCV ایجادشده در یک سال بین کارکنان بهداشتی می باشد . میزان ایجاد عفونت هیپاتیت C بعد از جراحی ناشی از سرسوزن آلوده از فرد مبتلا حدود 1/8 درصد می باشد . (2)

اكتساب شغلی HIV ، بدترین پیامد ممکن پس از ایجاد زخم های ناشی از اشیاء تیز آلوده می باشد . آنتی¹ و همکاران در مطالعه ای تخمین زدند حدود 4 درصد از عفونت های HIV در بین مراقبین بهداشتی مربوط به جراحت ایجاد شده در اثر اشیاء تیز است . (2) خطر انتقال عفونت HIV از طریق جلدی (بخصوص سرسوزن) حدود 0/3 درصد و از طریق غشای مخاطی حدود 0/09 درصد می باشد (2) اصول پیشگیری بر اساس کاهش رفتار پر خطر کارکنان بهداشتی، افزایش سطح ایمنی کارکنان، انتقال و دفع مناسب وبهداشتی زباله های آلوده و پر خطر ، افزایش آگاهی وتغییر رفتار ونگرش مراقبین بهداشتی استوار است. (5و6). بنابراین مدیریت صحیح در مواجهه با پاتوژنهای انتقالی از راه خون در کاهش خطرات موثر می باشد. (7)

یکی از راههای ارتقاء سطح آگاهی شروع برنامه های آموزش سلامت برای مراقبین بهداشتی است. برای شروع برنامه آموزش سلامت جهت پرستاران و ماماها بخصوص قشر دانشجو اولین اقدام بررسی دانش، آگاهی و عملکرد آنان در مورد راههای پیشگیری می باشد. پس از سنجش میزان آگاهی، نگرش و عملکرد دانشجویان در صورت لزوم می توان از برنامه های مدون آموزشی در ارتباط با استانداردهای جهانی پیشگیری از صدمات ناشی از اجسام تیز جهت ارتقاء آگاهی آنها استفاده کرد. (4و8) نظر به اهمیت سلامت دانشجویان و وجود راههای ساده پیشگیری پژوهش حاضر با هدف تعیین دانش نگرش و عملکرد دانشجویان پرستاری و مامایی در مورد راههای پیشگیری از صدمات ناشی از اجسام تیز انجام شده است.

مواد و روشها

این مطالعه از نوع مقطعی - عرضی (cross - sectional) است که در یک محدوده زمانی خاص انجام شده است. جامعه پژوهش دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری و نمونه پژوهش دانشجویانی بودند که دوره کارآموزی اصول و فنون را گذرانده باشند و محیط پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری و بیمارستانهای آموزشی است که دانشجویان در آن دوره کارآموزی یا کارورزی می گذرانند. روش نمونه گیری نیز از نوع سرشماری و با جلب رضایت آزمودنیها انجام گرفته است. ابزار مورد استفاده پرسشنامه دانش، نگرش و عملکرد بوده که روائی آن با استفاده از نظر متخصصین و صاحب نظران مربوطه تعیین شده است. پایائی پرسشنامه دانش از طریق فرمول کودرریچاردسون (0/87) تایید و پایائی نگرش و عملکرد نیز با استفاده از فرمول α کرانباخ تایید گردیده است. نگرش (0/79) و عملکرد (0/81). پژوهشگر پس از جلب رضایت دانشجویان در دانشکده پرستاری مامائی و بیمارستانهای آموزشی پرسشنامه های پژوهش را به دانشجویان پرستاری و مامائی که اصول و فنون را گذرانده اند ارائه شده، پس از تکمیل دریافت نموده است. لازم به ذکر است پرسشنامه ها به شکل مجزابه دانشجویان داده شده است.

جهت بررسی داده هادر نرم افزار آماری SPSS 16 از آمار توصیفی به منظور تنظیم جداول توزیع فراوانی، میانگین و محاسبه شاخص های آماری و از آمار استنباطی برای مقایسه دانش، نگرش و عملکرد استفاده شده است. جهت بررسی ارتباط بین متغیرها هم، از آزمون t و همبستگی پیرسون بهره گرفته شده است.

یافته ها

یافته ها نشان می دهد، $87/5$ درصد نمونه ها را دانشجویان دختر و $12/5$ درصد بقیه را دانشجویان پسر تشکیل داده اند. 31 درصد دانشجویان متأهل و 69 درصد مجرد بوده اند. 81 درصد نمونه ها را دانشجویان پرستاری و 19 درصد بقیه را دانشجویان مامائی تشکیل دادند.

از نظر سنی 6 درصد نمونه ها را دانشجویان زیر 20 سال، $87/5$ درصد آنها را دانشجویان دارای سن بین 20 تا 25 سال و $6/5$ درصد بقیه را دانشجویان دارای سن بین 25 تا 30 سال تشکیل دادند.

میزان آگاهی $37/7$ درصد از نمونه ها با 95 درصد اطمینان پایین تر از حدود اطمینان میانگین (پایین تر از حد انتظار) بوده است. $25/5$ درصد آنها از میزان آگاهی در حدود اطمینان میانگین (در حد انتظار) برخوردار و $41/8$ درصد بقیه بالاتر از حدود اطمینان میانگین (بالاتر از حد انتظار) دارای آگاهی بوده اند. (جدول شماره 1) میزان نگرانی 33 درصد از نمونه ها با 95 درصد اطمینان پایین تر از حدود اطمینان میانگین (پایین تر از حد انتظار) بوده (نگرش مثبت)، $12/5$ درصد آنها از میزان نگرانی در حدود اطمینان میانگین (در حد انتظار) برخوردار (نگرش در حد تعادل) و $54/5$ درصد بقیه بالاتر حدود اطمینان میانگین (بالاتر از حد انتظار) دارای نگرانی بودند (نگرش منفی). (جدول شماره 2)

در مورد عملکرد دانشجویان میزان عملکرد 48 درصد از نمونه ها با 95 درصد اطمینان پایین تر از حدود اطمینان میانگین (پایین تر از حد انتظار) بوده، $15/5$ درصد آنها در حدود اطمینان میانگین (در حد انتظار) بوده و $36/5$ درصد بقیه بالاتر از حدود اطمینان میانگین دارای عملکرد بودند. (جدول شماره 3)

در مورد ارتباط بین دانش و نگرش نتایج نشان داده است که بین دو متغیر مورد بررسی $0/35$ همبستگی مشاهده شده است، با توجه به میزانهای جدول شماره 4 می توان قضاوت کرد که بین دو متغیر مورد بررسی همبستگی معنا دار وجود دارد. همچنین جدول شماره 5 نشان می دهد که بین دو متغیر دانش و عملکرد $0/21$ همبستگی مشاهده شده است. با توجه به اطلاعات جدول با 95 درصد اطمینان می توانیم قضاوت کنیم که بین دو متغیر مورد بررسی همبستگی معنا دار وجود دارد.

حدود 95 درصد از دانشجویان علیه هیپاتیت B واکسینه شده اند. (نمودار شماره 1) 26 درصد از دانشجویان حد اقل یک بار دچار صدمه ناشی از اجسام تیز شده اند و از این میان

حدود 69 درصد این صدمات را گزارش نکرده اند و بیشترین دلیل عدم گزارش دهی این بوده است که گزارش موارد فوق ضرورتی نداشته است.

جدول شماره 1: توزیع داده های حاصل مربوط به دانش و تحلیل آن با استفاده از حدود

اطمینان میانگین

شاخص ها	میانگین دانش	انحراف معیار	اشتباه معیار	حدود اطمینان میانگین در سطح 95 درصد
نمرات	10/12	1/94	0/14	9/84 - 10/40

توزیع نمونه ها بر اساس اطلاعات حاصل از داده های جدول فوق

درصد	فراوانی	تفکیک میزان دانش نمونه ها
37/7	75	پایین تر از حدود اطمینان میانگین (پایین تر از حد انتظار)
25/5	41	در حد حدود اطمینان میانگین (در حد انتظار)
41/8	83	بالتر از حدود اطمینان میانگین (بالاتر از حد انتظار)

جدول شماره 2: توزیع داده های حاصل مربوط به نگرش و تحلیل آن با استفاده از حدود

اطمینان میانگین

شاخص ها	میانگین نگرش	انحراف معیار	اشتباه معیار	حدود اطمینان میانگین در سطح 95 درصد
نمرات	15/99	3/15	0/23	16/44-15/53

توزیع نمونه ها بر اساس اطلاعات حاصل از داده های جدول فوق

درصد	فراوانی	تفکیک میزان نگرش نمونه ها
33	66	پایین تر از حدود اطمینان میانگین (پایین تر از حد انتظار)
12/5	25	در حد حدود اطمینان میانگین (در حد انتظار)
54/5	109	بالتر از حدود اطمینان میانگین (بالاتر از حد انتظار)

جدول شماره 3: توزیع داده های حاصل مربوط به عملکرد و تحلیل آن با استفاده از حدود

اطمینان میانگین

شاخص ها	میانگین عملکرد	انحراف معیار	اشتباه معیار	حدود اطمینان میانگین در سطح 95 درصد
نمرات	25/07	5/78	0/41	25/87-24/27

توزیع نمونه ها بر اساس اطلاعات حاصل از داده های جدول فوق

درصد	فراوانی	تفکیک میزان عملکرد نمونه ها
48	96	پایین تر از حدود اطمینان میانگین (پایین تر از حد انتظار)
15/5	31	در حد حدود اطمینان میانگین (در حد انتظار)
36/5	73	بالا تر از حدود اطمینان میانگین (بالا تر از حد انتظار)

جدول شماره 4: نمایش میزان همبستگی بین دو متغیر دانش و نگرش دانشجویان

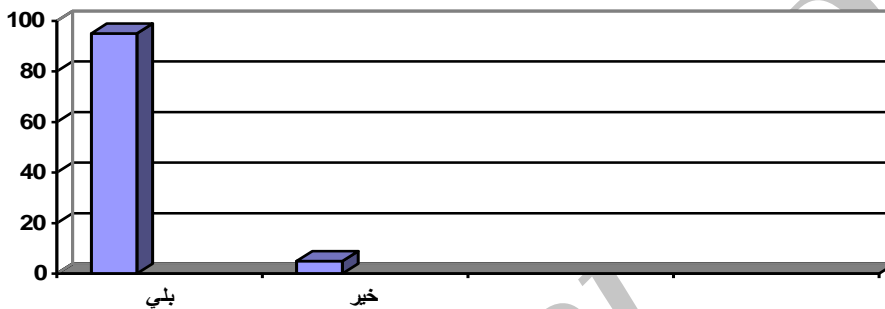
نگرش	نگرش	دانش	
نگرش	Pearson Correlation	1.000	.354
	Sig. (2-tailed)	.	.000
	N	200	199
دانش	Pearson Correlation	.354	1.000
	Sig. (2-tailed)	.000	.
	N	199	199

جدول شماره 5: نمایش میزان همبستگی بین دو متغیر دانش و عملکرد دانشجویان

عملکرد	عملکرد	دانش	
عملکرد	Pearson Correlation	1.000	.216
	Sig. (2-tailed)	.	.002
	N	200	199
دانش	Pearson Correlation	.216	1.000
	Sig. (2-tailed)	.002	.

	N	199	199
--	---	-----	-----

نمودار شماره (1): نمایش میزان درصد نمونه های واکسینه شده علیه هیپاتیت B

بحث و نتیجه گیری

تحقیقات گسترده نشان داده است که توجه به احتیاطهای جهانی در آموزش به مراقبین بهداشتی بسیار مهم و اساسی است. (1)

در پژوهش حاضر حدود 37/7 درصد از دانشجویان، دانش پایین تر از حد انتظار داشته اند. در مقایسه الیوت¹ و همکاران نیز در پژوهششان ذکر کردند، دانش کلی دانشجویان پزشکی در رابطه با NSI زیر حد مطلوب بوده است. (9) همچنین در مطالعه دان چویجیتر²، 85 درصد از پرستاران در مورد احتیاط های جهانی آگاهی داشتند. (10) در مطالعه استین³ نیز، ناکافی بودن آگاهی در مورد خطرات انتقال HBV، HCV و HIV ذکر شده است. (11) در مورد نگرش دانشجویان در ارتباط با NSI، حدود 54/5 درصد دارای نگرش منفی بودند، یعنی نگرانی زیادی در این خصوص داشته اند. در مطالعه عسکریان در دانشگاه شیراز حدود 58/1 درصد از دانشجویان به میزان خیلی زیاد نگران آلوده شدن با پاتوژن های منتقل شده از راه خون بودند. همچنین 78 درصد از دانشجویان

¹ -Elliott

² -Danchaivijitr

³ -Stein

پزشکی در واشنگتن به میزان متوسط تا خیلی زیاد نگران پاتوژن های هستند که از راه خون منتقل می شوند. این نگرانی و نگرش منفی می تواند بر عملکرد دانشجویان اثر بگذارد. بنابراین بنظر می رسد افزایش دانش در این زمینه و همچنین انجام مشاوره های تخصصی بعد از در معرض قرار گرفتن ممکن است منجر به تغییر نگرش گردد. (12)

در بررسی عملکرد درصد بالائی از دانشجویان (48٪) دارای عملکرد ضعیف در مورد راههای پیشگیری از NSI بوده اند . حدود 16/5 درصد از دانشجویان ذکر کرده اند که در انجام خدماتی که خطر تماس با خون وجود دارد، همیشه از دستکش استفاده می کنند. و بیشترین علل عدم استفاده همیشگی از دستکش را کمبود امکانات یا در دسترس نبودن و کاهش توانایی و مهارت انجام اعمال مطرح کرده اند. در مقایسه مطالعه لیوت نشان می دهد که کمتر از نصف دانشجویان پزشکی (43٪) گزارش کرده اند که هنگام انجام خدماتی که خطر تماس با خون وجود دارد از دستکش استفاده می کنند. (9) همچنین مطالعه عسکریان نیز نشان می دهد که بیشترین دلیل عدم استفاده از دستکش امکانات ناکافی و کاهش توانایی انجام کار است . (12)

نتیجه مطالعه نشان می دهد که آگاهی ناکافی و نگرش تعداد زیادی از دانشجویان منفی و عملکرد تعداد زیادی از دانشجویان نیز زیر حد مطلوب است. بنابراین آموزش های رسمی و روش های نوشتاری در مورد احتیاط های استاندارد و اداره مطلوب صدمات ایجاد شده در اثر اجسام تیز می تواند کمک کننده باشد. سطوح دانش بالاتر نشان دهنده توجه به خطرات مرتبط با اجسام تیز می باشد. نتایج نشان می دهد که آموزش های منظم و سیستماتیک لازم است تا مراقبین بهداشتی (دانشجویان پرستاری و مامایی) به اهمیت رعایت احتیاط های استاندارد در محیط شغلی و راه های دیگر حفاظت علیه عفونت های منتقل شده از راه خون پی ببرند. این آموزش ها می تواند در افزایش سلامت شغلی آنان موثر باشد. آموزش های رسمی در این خصوص در ابتدای دوره تحصیل می تواند تا حدود زیادی موجب ارتقاء دانش و انجام عملکرد مطلوب در این خصوص گردد بنا بر این پیشنهاد می گردد که احتیاط های استاندارد و نکاتی پیرامون مواجهه با پاتوژن های منتقل شده از راه خون در واحد درسی اصول و فنون پرستاری و مامایی گنجانده شود و همچنین نکات مهم و اساسی در این خصوص به شکل نوشتاری در اختیار دانشجویان قرار گیرد و یا در اتاق پراتیک نصب گردد.

منابع

- 1- استقامتی ، عبدالرضا و همکاران ، دستور العمل تزریقات ایمن ، وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی ، معاونت سلامت ، مرکز مدیریت بیماریها . اداره بیماریهای قابل پیشگیری با واکسن و قرنطینه ها . تابستان 1384 .
- 2- Annette Pruss, Elisabetta Rapiti, Yvan Mutin. Sharps injuries. Geneva, WHO, 2003 (Enviromental Burden of disease series , ivo . 3)
- 3- Gm varghese , OC Abraham , D mathai . Post – exposure prophylaxis for blood borne viral infections in healthcare workers . Post grad med J . 2003 , 79 : 324 – 328 .
- 4- Wan-Xia Yao, Biao Yang, Cong Yao and et al. Needlestick injuries among nursing students in china. *Nurse Education today xxx(2009)xxx-xxx*
- 5- Z.Zhang, T.Yamamoto, X.N.Wu and et al. Educational intervention for preventing bloodborne infection among medical students in china. *Journal of Hospital Infection xxx(2010)1-5*
- 6- Jane Perry , MA , Eillens , Robinson , RN , MSN and Janine Jagger , MPH , PHD . Needle stick and sharps – safety survey . *Nursing . 2004 . April : 43 – 47 .*
- 7- K.Schmid, C.Schwager, H.Drexler. Needlestick injuries and other occupational exposures to body fluids amongst employees and medical students of a german university : incidence and follow-up. *J of Hospital Infection (2007) 65,124-130*
- 8- el Ayyat AA , Sayed HA , Abou Had Am . A KAP study among staff and student nurses about infection control in Theodore Bilharz Hospital . *J Egypt Soc Parasitol . 2000 . Aug , 30 (2) : 511 – 22*
- 9- S.K.F. Elliott, A. Keeton, A.Holt . Medical students knowledge of sharps injuries. *Journal of hospital infection .2005(60),374-377*
- 10- Danchaivijitr S, Tantiwatanapaiboon Y, chokloikaew S & et al. Universal precautions: knowledge, compliance and attitudes of doctors and nurses in Thailand. *J Med Assoc Thai. 1995 jul,78 suppl 2: s112-7*
- 11- A . D . stein , T . P . makarawo , M . F . R Ahmad . A survey of doctor's and nurses' Know ledge , attitudes and Compliance with infection control guide lines in Birmingham teaching hospitals . *Journal of Hospital infection . 2003 . 54 : 68 – 73 .*
- 12- Mehrdad Askarian, Leila Malekmkan. The prevalence of needle stick injuries in medical, dental, nursing and midwifery students at the university teaching hospital of Shiraz, Iran. *Indian Journal of Medical Sciences, 2006,Jun,vol,60,iss ,pg:227,5pgs*